

Ανακοίνωση του π. Γεωργίου Σταθοπούλου

Αρχidiaκόνου της Ιεράς Μητροπόλεως Ηλείας

Γ' Διεθνές Συνέδριο Μουσικολογικό και Ψαλτικό

Αθήνα, Τετάρτη 18-10-2006, Μέγαρο Μουσικής

Θέμα: Οι κλάδοι των Οκτώ Ήχων

Τίμιον της Εκκλησίας Πρεσβυτέριον.

Σεβαστοί Καθηγητές.

Αγαπητοί συναδέλφοι, συνεργάτες και συνεργαστές της Θείας Τέχνης του Ιερού Δαμασκηνού.

Κυρίες και κύριοι.

Πολύς λόγος γίνεται τα τελευταία χρόνια, στους κύκλους που ασχολούνται είτε επιστημονικά, είτε επαγγελματικά, είτε ερασιτεχνικά με τη Βυζαντινή Μουσική, σχετικά με τους Ήχους και τους Κλάδους της Εκκλησιαστικής μας Μουσικής. Η έριδα αυτή υπάρχει για το εάν οι Ήχοι που χρησιμοποιούμε στη Λατρευτική μας Μουσική είναι Οκτώ και χωρίζονται ο καθένας από αυτούς σε κλάδους ή εισάγουμε έτσι περισσότερους Ήχους και μεταβάλουμε την Οκτωηχία σε πολυηχία. Δεν είναι λίγοι αυτοί που κατηγορούν τη Μουσικολογική έρευνα και τους εκπροσώπους της, ότι εισάγουν στη Μουσική των προγόνων μας καινά δαιμόνια, όταν μιλούν γι' αυτούς τους κλάδους των Οκτώ Ήχων.

Εγώ σήμερα αγαπητοί σύνεδροι αποφάσισα, κατά το μέτρο των δυνατοτήτων μου, να προσεγγίσω αυτό το φλέγον θέμα, να φωτίσω όσο περισσότερο γίνεται τις σκοτεινές του πτυχές και να αναδείξω συμπερασματικά όλον αυτόν τον πλούτο που οι Θεοφόροι Πατέρες μας κληρονόμησαν, ως Σύστημα της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Οκτωηχίας.

Οι Οκτώ Ήχοι που έχουμε σήμερα εν χρήσει στην Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία έχουν τις ρίζες τους¹ στον Πατριάρχη Αντιοχείας Σεβήρο² (6^{ου} μ.χ. αιώνα) και αργότερα στον Άγιο Ιωάννη το Δαμασκηνό. Ο τελευταίος όρισε την τακτική τους εναλλαγή στα πλαίσια του κύκλου των οκτώ εβδομάδων³ και δίκαια θεωρείται ως το πρόσωπο εκείνο που αναθεωρεί την παράδοση της Εκκλησίας μας, με την ένταξη και των ήχων και της Οκτωήχου στο λειτουργικό πνεύμα της Ορθόδοξης Λατρείας. Ξεκαθάρισε λοιπόν ο Δαμασκηνός από την πολυηχία και τους 116 Τρόπους των αρχαίων Ελλήνων ή Ήχους κατά τους Βυζαντινούς ή Μακάμ όπως δυστυχώς

¹ Βλέπε: **Η Οκταηχία** του καθηγητού κ. Αντ. Αλυγιζάκη, σελ. 95-104.

² «Ο Σεβήρος είναι ο μεγαλύτερος θεολόγος τον οποίον ανέδειξεν ο μονοφυσιτισμός», **Ελληνική Πατρολογία** Παν. Χρήστου, Τόμος Ε' σελ. 227.

³ Βλέπε: **Η Οκταηχία** του καθηγητού κ. Αντ. Αλυγιζάκη, σελ. 105-113.

επιτρέψαμε να οικειοποιηθούν τους Ελληνικούς μας ήχους οι Τούρκοι και οι Άραβες, επιλέγοντας για την προσευχή προς τον εν Τριάδι Θεό, τους πλέον κατάλληλους, σοβαρούς, σεμνούς και διακριτικούς, για να τους εντάξει στο νεόδμητο σύστημα των Οκτώ Ήχων και των παραγώγων ή κλάδων τους. Απ' αυτούς οι τέσσερες πρώτοι, οι λεγόμενοι και Κύριοι, φέρονται επ' ονόματι του Αγ. Αμβροσίου Επισκόπου Μεδιολάνων και οι επόμενοι τέσσερες, οι καλούμενοι και Πλάγιοι, επ' ονόματι του Πάπα Ρώμης Γρηγορίου του Διαλόγου⁴.

Αυτοί τώρα οι τέσσερες και άλλοι πολλοί πατέρες και μη της Αγίας μας Εκκλησίας, προσαρμοζόμενοι ανάλογα στις απαιτήσεις των καιρών, προσέθεταν ή αφαιρούσαν ότι ήταν αναγκαίο κάθε εποχή για τη λατρεία μας. Τα πάντα στην Εκκλησία έχουν ένα σκοπό και δημιουργούνται για να καλύψουν κάποιες τρέχουσες ανάγκες και ελλείψεις που κατά καιρούς αναφύονται. Αυτό συνέβη και με τους ήχους, που από τους πρώτους κιόλας Χριστιανικούς αιώνες οι Χριστιανοί δανείστηκαν από την Αρχαία Ελληνική Μουσική, όπως και πολλά άλλα στοιχεία των γύρω από τη Μεσόγειο πολιτισμών, δίνοντάς τους όμως, άλλη διάσταση και άλλο θεολογικό ορθόδοξο νόημα και περιεχόμενο.

Αυτοί οι Οκτώ μας όμως Ήχοι πρέπει όλοι να κατανοήσουμε ότι δεν έχουν στεγανά και δεν είναι οκτώ απόλυτοι τρόποι μελωδίας. Όλοι τους **αλληλοπεριχορούνται** και **αλληλοσυμπληρώνονται** προκειμένου να επιτύχουν το μοναδικό σκοπό αυτής της τέχνης που είναι η προσευχή. Ο Ήχος είναι ο κεντρικός κορμός ενός πολύκλαδου δένδρου. Όταν δούμε ένα δένδρο με πολλά κλαδιά, κανείς δεν θα τολμήσει να πει ότι έχει μπροστά του πολλά δένδρα, εξαιτίας των κλάδων του. Ένα είναι το δένδρο. Έτσι και με τους Οκτώ Ήχους. Ένας είναι ο Τέταρτος στην τάξη Ήχος. Ως Άγια μόνον έχει, κατά τον Χρυσάνθο, δύο Ίσα⁵, στον Πα και στον Δι. Έπειτα, πάλι κατά τον Χρυσάνθο, έχει τον Λέγετο Διατονικό με βάση τον Βου, ο οποίος προχωρά κατά τη μελωδία με διατονικά διαστήματα, αλλά και τον Λέγετο Χρωματικό, ο οποίος όμως οδεύει κατά τη μουσική μας ορολογία με μαλακά χρωματικά διαστήματα κ.ο.κ.

Γι αυτό το λόγο ίσως θα έπρεπε όλοι μας να δώσουμε μεγαλύτερη προσοχή στους λόγους του μεγάλου αυτού κληρικού ανδρός, Αρχιεπισκόπου Δυρραχίου **Χρυσάνθου**, όταν πολύ σοφά στο **Μέγα Θεωρητικό** του μας λέγει ότι:

«Οὔτε μὲ μίαν μόνην κλίμακα περαίνεται ἕνας ἦχος, ἀλλὰ πολλάκις ἕνας ἦχος ζητεῖ πολλάς κλίμακας. Οὔτε εἰς ἕνα μόνον ἦχον ἀνηκεῖ μία μόνη κλίμαξ, ἀλλὰ πολλάκις ἀναφέρονται εἰς ἕνα μόνον ἦχον πολλαὶ κλίμακες»⁶.

Το γεγονός ότι ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός καθόρισε Οκτώ Ήχους, δεν πρέπει να μας κάνει να δεσμευόμαστε και να περιοριζόμαστε στην άποψη ότι μας παρέδωσε Οκτώ μόνον τρόπους μελωδίας, με ακραιφνή και ομοιογενή τρόπο απόδοσης στη Θ. Λατρεία. Ο Ιερός Δαμασκηνός, όπως είπαμε, ομαδοποίησε και έθεσε σε ανακυκλούμενη τροχιά ένα σύστημα Οκτώ Ήχων, Οκτώ Οικογενειών Τροπαρίων, Οκτώ ομάδων Ύμνων. Αυτές οι Ομάδες, οι Οικογένειες, οι Ήχοι ή όπως αλλιώς θέλει κάποιος να τις ονομάσει και να τις χαρακτηρίσει, αποτελούνται από μέλη, από υποομάδες, από υποδιαίρεσεις. Αν κάποιος Ιεροψάλτης μια Κυριακή πρωί, που κατά την τάξη της Εκκλησία μας έχουμε Βαρύ Ήχο, αρχίσει και ψάλλει από τον Όρθρο έως

⁴ Γεωργίου Παπαδοπούλου **Συμβολαί εις την Ιστορίαν της παρ' ημίν Εκκλησιαστικής Μουσικής**, σελ. 163.

⁵ Χρυσάνθου **Μ. Θεωρητικό** σελ. 153 § 342.

⁶ Χρυσάνθου **Μ. Θεωρητικό** σελ. 134 § 305.

το τέλος της Θείας Λειτουργίας τον Ήχο αυτό, λέγοντας μάλιστα και την αργή Δοξολογία του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος σε Βαρύ Εναρμόνιο (όπως λέμε), θα ψάλλει την ίδια μελωδία, από την ίδια βάση και στην ίδια κλίμακα από την αρχή έως το τέλος αυτής της ακολουθίας; (Αναφέρομαι φυσικά στα τροπάρια του Βαρέως Ήχου και εξαιρώ Καταβασίες, Εξαποστειλάρια κ.λ.π.). Μη γένοιτο!!! Αυτό όμως δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση, ότι ο συγκεκριμένος Ιεροψάλτης άλλαζε βάσεις, κλίμακες και πορεία μελωδίας, είτε διότι δεν γνώριζε, είτε διότι δεν είπε καλά τα τροπάρια του Ήχου. Τον Βαρύ Ήχο έψαλλε, αλλά κατά τους κλάδους του αδελφοί και πολύ σωστά μάλιστα.

Τώρα, αγαπητοί σύνεδροι στο ερώτημα που γεννάται, γιατί δηλαδή οι Ήχοι μας είναι Οκτώ των αριθμό, καλό θα ήταν να αρχίσουμε την αναζήτησή μας από τη φιλοσοφία των Πυθαγορείων περί του αριθμού Οκτώ, αν και για εμάς τους Ορθοδόξους Χριστιανούς, οι Ήχοι της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μας Μουσικής είναι Οκτώ, λόγω της Ιερότητας και της συμβολικότητας που η Ορθόδοξη Εκκλησία δίνει στον αριθμό αυτό. Τόσο η Οκτωηχία όσο και ο Εορτολογικός Λειτουργικός Κύκλος των Οκτώ εβδομάδων, έχουν άμεση σχέση με την Ογδοη Ημέρα, για την οποία μας μίλησαν κυρίως οι Καππαδόκες Πατέρες οι οποίοι ασχολήθηκαν εκτενώς με τη Θεολογία Της. Σύμφωνα με αυτήν, η Ογδόη είναι η Ημέρα του Κυρίου, η Αγία και Τιμημένη Κυριακή κατά την οποία συνέβη το σωτηριολογικό γεγονός της Αναστάσεως του Κυρίου⁷, η «δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν, τὴν ἄπαστον ἡμέραν, τὴν ἀνέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἄληκτον ἐκείνον καὶ ἀγήρω αἰῶνα»⁸. Για εμάς αυτή, είναι η ογδοη και η πρώτη⁹. Ο αριθμός οκτώ περιέχει τη δύναμη της Αναστάσεως και είναι τύπος του κόσμου «τῆς καινῆς ζωῆς»¹⁰. Κάτω από αυτό το πνεύμα, ο συμβολισμός της Ογδοης Ημέρας αποκτά εσχατολογικό και μεταφυσικό νόημα και περιεχόμενο. Εκφράζει και αντικατοπτρίζει την Βασιλεία του Θεού, την αιωνιότητα και τελικά τη Δευτέρα του Κυρίου Παρουσία και τη μελλοντική κρίση. Η ροή αυτή του χρόνου εκφράζεται με το εορτολόγιο του εκκλησιαστικού έτους και ιδιαίτερα με το λειτουργικό κύκλο των οκτώ εβδομάδων που σχετίζεται άμεσα με την οκτώηχη αναστάσιμη υμνογραφία, που πρώτος μας εισήγαγε ο Ιερός Δαμασκηνός. Έτσι λοιπόν, με αφετηρία την Εορτή των Εορτών, το Άγιο Πάσχα του Κυρίου, ξεκινά και ο λειτουργικός αυτός κύκλος των Οκτώ εβδομάδων να ανακυκλώνεται καθ' όλη τη διάρκεια του εκκλησιαστικού μας έτους, έως το επόμενο Πάσχα.

Ανατρέχοντας τώρα σε Λεξικά, για να βρούμε την ρίζα, την ετυμολογία και τη σημασία της λέξεως **ΚΛΑΔΟΣ**, προκειμένου με τη σειρά της να μας καταδείξει και να μας φέρει πληρέστερα στην αλήθεια και τη γνώση την οποία και επιζητούμε, βρήκαμε οτι **ΚΛΑΔΟΣ**¹¹ είναι «καθετί που διακλαδίζεται από ένα σύνολο ή αποτελεί υποδιαίρεση, τμήμα συνόλου...», και αλλού είδαμε ότι κλάδος είναι «οι ομάδες των οικογενειών που κατάγονται από κοινό γενάρχη (όπως αναπαριστώνται σαν κλαδιά δένδρου στο «γενεαλογικό δένδρο»)...ΣΥΝ. υποδιαίρεση, τμήμα»¹². Εύκολα πιστεύω

⁷ Μ. Βασιλείου, **Εἰς τὴν Εξαήμερον Β´**, 8, ΒΕΠΕΣ 51, σελ. 204, 14.

⁸ Μ. Βασιλείου, **Περί του Αγίου Πνεύματος ΚΖ**, 66, ΒΕΠΕΣ 52, σελ. 288, 17-19.

⁹ Ιουστίνου, **Διάλογος** 138, 1, ΒΕΠΕΣ 3, σελ. 335, 25-27.

¹⁰ Ωριγένους, **Εἰς ψαλμούς**, ΒΕΠΕΣ 15, σελ. 247, 10-12.

¹¹ **Μεῖζον Ἑλληνικό Λεξικό** Τεγόπουλου-Φυτράκη, σελ. 587.

¹² **Λεξικό της Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας** Γεωργίου Μπαμπινιώτη, σελ. 900.

καταλαβαίνει κανείς από τα ανωτέρω, ότι κλάδος σε κάποιον τομέα, κάποια επιστήμη, μια οικογένεια, ένα δένδρο, δεν σημαίνει σε καμιά περίπτωση, κάτι το διαφορετικό, το αλλότριο ή το ξένο. **Κλάδος είναι η υποδιαίρεση ή το τμήμα** του αυτού δένδρου, της αυτής οικογένειας, της ίδιας επιστήμης, του αυτού ήχου κ.λ.π.

Το ίδιο ισχύει και στο Οκτώηχο Μουσικό μας Σύστημα, το οποίο εκτός από τον βασικό κορμό των Οκτώ Ήχων (τεσσάρων Κυρίων ή Ορθίων και τεσσάρων Πλαγίων ή Δευτερευόντων), υποδιαιρείται σε κλάδους, δηλαδή υποδιαίρεσεις των Οκτώ αυτών βασικών Ήχων, που ανάλογα με την περίπτωση, είτε έχουν διαφορετική βάση, είτε χρησιμοποιούν διαφορετική κλίμακα, είτε έχουν ιδιαίτερη δομή και πορεία μελωδίας. Αυτό σε καμιά περίπτωση δεν συνιστά διαφορετικούς Ήχους και φυσικά δεν διασπά την Οκτωηχία των Αγίων της Εκκλησίας μας Πατέρων, εισάγοντας στο σύστημά μας πολυηχία. Εάν επρόκειτο για διαφορετικούς Ήχους, τότε η παράδοση της Εκκλησίας μας δεν θα μας είχε παραδώσει αυτούς τους κλάδους με τις ονομασίες των **Οκτώ Κυρίων Ήχων**, αλλά με τις διαφορές στη βάση, την κλίμακα κ.λ.π. που προείπαμε όπως π.χ. Τέταρτος με βάση τον Πα, Τέταρτος με βάση τον Βου, Τέταρτος με βάση τον Δι κ.α. θα μπορούσαμε κάλλιστα να έχουμε Πέμπτο και Πλάγιο του Πέμπτου Ήχο, Έκτο και Πλάγιο του Έκτου Ήχο κ.ο.κ.

Αν ανατρέξει τώρα κανείς σε όλα τα θεωρητικά συγγράμματα και πραγματείες, από τις Παπαδικές και τις Προπαιδείες των μουσικών κωδίκων παρελθόντων μεθόδων διδασκαλίας της Βυζαντινής μας Μουσικής, αλλά και στα συγγράμματα των Τριών Διδασκάλων και Εφευρετών της Νέας Μεθόδου, καθώς και των επομένων από αυτούς Πρωτοψαλτών, Μουσικοδιδασκάλων και Μουσικολόγων έως τις ημέρες μας, θα δει ότι όλοι τους μας μιλούν, άλλος με περισσότερη και άλλος με λιγότερη σαφήνεια και ανάλυση γι' αυτούς τους Κλάδους των Οκτώ Ήχων της Μουσικής μας.

Στο πρώτο μετά την επικράτηση της Νέας Μεθόδου **Λεξικό της Ελληνικής Εκκλησιαστικής Μουσικής** του Κυριακού Φιλοξένου του Εφεσιομάγνητος που εκδόθηκε στην Κων/πολη το 1868, στη σελίδα 126 διαβάζουμε ότι **ΚΛΑΔΟΣ** είναι «Ο κατά τους κανόνες της διαιρέσεως τῶν ὀκτῶ ἤχων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, διακρινόμενος μουσικὸς Κλάδος, ὡς ὁ τρίφωνος ἐκάστου Κυρίου ἢ Πλαγίου ἤχου, ὡς ὁ πεντάφωνος, ὁ ἐπτάφωνος ἐκάστου ἤχου...».

Ο ίδιος συγγραφέας στο Θεωρητικό του, στη θεωρία του κάθε Ήχου χωριστά (Κεφ. Δ' - ΙΑ'), βλέπουμε να μας κάνει εκτενή λόγο για τους **κλάδους** ἐκάστου ἤχου. Στο Α' κεφάλαιο δε του Δ' βιβλίου του Θεωρητικού του, μας αναλύει ἐτι περισσότερο αυτό το θέμα λέγοντας τα ἐξῆς «**Οἱ ἐνδοξότεροι μάλιστα τῶν παλαιῶν Μουσικοδιδασκάλων ἐφύλαττον πρὸς τούτοις καὶ ἐτόνιζον τὸ μέλος αὐτοῦ κατὰ τὰς διαιρέσεις τῶν ὀκτῶ ἤχων, ὡς φαίνονται καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ ποιήματα τῶν κατὰ μέσον ἤχον, κατὰ παράμεσον, κατὰ τρίφωνον, κ.λ.π.**»¹³.

Ο εφευρέτης και εισηγητής τώρα της Νέας Μεθόδου, Μητροπολίτης Χρυσάνθος, στο **Μέγα Θεωρητικό** του, μας μιλά ξεκάθαρα για τις δύο βάσεις παραγωγής της Εκκλησιαστικής μας Οκτωηχίας, στους φθόγγους Νη και Δι¹⁴ δηλαδή, λέγοντας μας ότι από όποια βάση και αν ξεκινήσουμε, ανεβαίνοντας έναν φθόγγο από αυτήν, θα βρούμε το Ίσον του Πρώτου Ήχου, δυο φθόγγους του Δευτέρου Ήχου κ.ο.κ. Άρα και μόνο από αυτό βλέπουμε από τον εφευρέτη της Νέας Μεθόδου, τους Οκτώ Ήχους να

¹³ Κυριακού Φιλοξένου «**Θεωρητικόν Στοιχειώδες της Μουσικής**», σελ. 162.

¹⁴ Χρυσάνθου **Μ. Θεωρητικό** σελ. 153 § 341.

έχουν δεκαέξι βάσεις ή ίσα, για να συνεχίσει πιο κάτω προσθέτοντας στους είδη υπάρχοντες και τους Μέσους αυτών, ήχους¹⁵ με την εξής διαπίστωση «**Κοινὸν εἰς τοὺς ὀκτῶ ἤχους εἶναι, τὸ να παράγωσιν ὁ Κύριος καὶ ὁ πλάγιος τοὺς τέσσαρας λεγομένους Μέσους ἤχους, οἵτινες οὕτως ὀνομάσθησαν, διότι εὐρίσκονται μέσον τῶν κυρίων καὶ τῶν πλαγίων**». Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο του θεωρητικού Του, μας κάνει λόγο για τα απηχήματα των ήχων, λέγοντας μας κατ' αρχήν ότι «**Ἦχοι μὲν εἶναι ὀκτῶ τῆς ψαλμωδίας, ἀπηχήματα δὲ σφίζονται δέκα**» για να συμπληρώσει στο ίδιο κεφάλαιο ότι εάν το μέλος είναι δίτονο ή τρίτονο, όπως ο Πλ. του Τετάρτου ο Δίφωνος ή Τρίφωνος όπως ο Πλ. του Δευτέρου Νενανώ, ή Τετράφωνος όπως ο Πλ. του Πρώτου Τετράφωνος στον Κε, τότε και τα Απηχήματα αυτών, κάνουν τις καταλήξεις τους στις βάσεις αυτών των παραγώγων ήχων¹⁶.

Ο Στέφανος Λαμπαδάριος στην Κρηπίδα του το 1875, με την έγκριση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, μας λέγει «**Οἱ ἤχοι εἶναι ὀκτῶ: πρῶτος, δεῦτερος, τρίτος, τέταρτος, πλάγιος τοῦ πρώτου, πλάγιος τοῦ δευτέρου, βαρῦς, καὶ πλάγιος τοῦ τετάρτου. Διαιροῦνται δὲ εἰς μέσους, παράμασους, πλαγίους, τριφώνους, τετραφώνους, πενταφώνους, καὶ ἑπταφώνους**»¹⁷.

Η Πατριαρχική Μουσική Επιτροπή του 1881-83 στη Στοιχειώδη Διδασκαλία της μας ομιλεῖ σαφέστατα και χωρίς καμιά εκδοχή παρερμηνείας για αυτούς τους κλάδους που εμεῖς μελετάμε, λέγοντας μας ότι «**οἱ ὀκτῶ ἤχοι, καὶ οἱ κλάδοι αὐτῶν, ψάλλονται ἀπαραλλάκτως ἐν Συρίᾳ ὡς καὶ ἐν Ρουμανία ...**»¹⁸.

Λίγα χρόνια αργότερα από την Επιτροπή έρχεται ο πατέρας της Ελληνικής Μουσικολογίας Κων/νος Ψάχος στο βιβλίο του υπό τον τίτλο «Το Οκτώηχον Σύστημα της Βυζαντινής Μουσικής» και μας λέγει σχετικά ότι «**Οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον καὶ ἄλλας ὑποδιαίρέσεις τῶν ἤχων. ... Καὶ παρ' ἡμῖν ὁμως οἱ ὀκτῶ ἤχοι, πλὴν τὴν εἰς κυρίου καὶ πλαγίους διαιρέσεως αὐτῶν, ὑποδιαίρουνται εἰς διφώνους, τριφώνους, τετραφώνους, πενταφώνους καὶ ἑπταφώνους, οὐχὶ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Τροχοῦ τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλ' ἀναλόγως τῶν ὑπερισχυουσῶν συμφωνιῶν ἐν ἐκάστῳ εἶδει τοῦ μέλους καὶ τῆς ἐκ τούτου διαφόρου συστάσεως αὐτῶν, διακρισιμῶν ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς ἰδιαίτερας διαμορφώσεως τῶν ἕκαστος καὶ τῶν ἰδιαζόντων χαρακτηριστικῶν αὐτῶν**»¹⁹.

Για τους Κλάδους αυτούς των Οκτῶ Ἦχων μας μιλούν επίσης ο μακαριστός πλέον δάσκαλός μου Ἀρχον Μουσικοδιδάσκαλος Αβραάμ Ευθυμιάδης στο μεγάλο θεωρητικό του, ο πατριώτης μου και δάσκαλος που προήγαγε τη μουσικολογική έρευνα και επιστήμη τον τελευταίο αἰῶνα όσο κανείς άλλος Σίμωνας Καράς, ο Διδάκτωρ της Μουσικολογίας κ. Γεώργιος Κωνσταντίνου και τέλος ο καθηγητής κ. Γρηγόριος Στάθης στην εισαγωγή του βιβλίου του «Οι Αναγραμματισμοί και τα Μαθήματα της Βυζαντινής Μουσικής»²⁰ με τον πλέον σαφή και κατηγορηματικό τρόπο, αναφέροντας μας ότι «**Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ ἔχει ὀκτῶ ἤχους, οἱ ὅποιοι θεμελιούνται ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ πενταχόρδου συστήματος, τοῦ Τροχοῦ. Οἱ**

¹⁵ Χρυσάνθου Μ. Θεωρητικό σελ. 135 § 306.

¹⁶ Χρυσάνθου Μ. Θεωρητικό σελ. 136 § 308.

¹⁷ Στεφάνου Λαμπαδαρίου «Κρηπίς ἤτοι Στοιχειώδεις Διδασκαλία του Θεωρητικού και Πρακτικού της Εκκλησιαστικής Μουσικής», σελ. 6.

¹⁸ Πατριαρχική Μουσική Επιτροπή του 1881-83, σελ. 12.

¹⁹ Κων/νος Ψάχος «Το Οκτώηχον Σύστημα της Εκκλησιαστικής Μουσικής», σελ. 59-60.

²⁰ Καθηγητή κ. Γρηγορίου Στάθης, Εισαγωγή του βιβλίου του «Οι Αναγραμματισμοί και τα Μαθήματα της Βυζαντινής Μουσικής», σελ. 35-36.

ἤχοι διαιροῦνται εἰς κυρίους καὶ πλαγίους, πέραν ὅμως αὐτοῦ τοῦ χωρισμοῦ ἢ σχέσις τῶν ἤχων μεταξὺ τῶν ὀδηγεῖ εἰς τοὺς ὀρισμοὺς αὐτῶν εἰς μέσους, παραμέσους, καὶ παραπλάγιους. Συμφώνως πρὸς τὰς Προθεωρίας τῶν Παπαδικῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν ταύτην τὴν προᾶξιν, οἱ ἤχοι περαιτέρω γνωρίζονται καὶ ὡς δίφωνοι, ὅταν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἤχου γίνεται ἐκ δύο φωνῶν ἄνω τῆς πραγματικῆς βάσεως αὐτοῦ, ὡς τρίφωνοι (ἢ βάσις τρεῖς φωνὰς ἄνω), ὡς τετράφωνοι (τέσσαρας φωνὰς ἄνω), ὡς πεντάφωνοι (πέντε φωνὰς ἄνω), καὶ ὡς ἐπτάφωνοι (ἐπτὰ φωνὰς ἄνω τῆς βάσεως, ἦτοι ἡ ἄνω ἢ ἄλλοτε ἢ κάτω ἀντιφωνία τοῦ ἤχου). Ἡ γνῶσις αὐτῆ τῆς ὀκτωηχίας εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἀκριβοῦς βάσεως τοῦ ἤχου ἐκάστης συνθέσεως καὶ τῆς ὀρθῆς ἐνεργείας τῶν ἀπαντωσῶν τυχόν φθορῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μέλους, ἀλλὰ καὶ τῆς ὀρθῆς ὀυθμίσεως τῶν ἰσοκρατημάτων».

Κατόπιν αὐτῶν πιστεύω νὰ ἐγίνε κατανοητὸ ἀπὸ ὅλους μας, ὅτι οἱ Κλάδοι τῶν Οκτώ μας Ἦχων ὑπάρχουν στὴν παράδοσή μας καὶ ὡς μουσικὸς ὅρος ἀλλὰ κυρίως καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὡς διαφορετικοὶ τρόποι μελωδίας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν φυσικὰ μιὰ ὁμοιογένεια καὶ μιὰ συνοχὴ κατὰ ομάδες (Ἦχους- Γένη κ.λ.π.), δίχως ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι δὲν ἔχουν αὐτοτέλεια καὶ ἴδιον μέλος κατὰ κλάδο.

Τελειώνοντας σχετικὰ με τοὺς Κλάδους τῶν Οκτώ Ἦχων, δὲν πιστεύω νὰ δυσπιστεῖ κανεὶς πλέον γιὰ τὴν κλαδικότητα τοῦ Οκτωήχου Μουσικοῦ μας Συστήματος, ἡ ὁποία μας παραδόθηκε ἀπὸ τοὺς Θεοφόρους Πατέρες μέσω τῶν αἰῶνων καὶ τῶν κατὰ καιροὺς μεθόδων, αὐτούσια καὶ ὁμοούσια.

Οἱ Δάσκαλοι, οἱ Ἱεροψάλτες καὶ οἱ Πατέρες ὅμως ὅλων αὐτῶν τῶν αἰῶνων ποὺ πέρασαν, δὲν διανοήθηκαν νὰ διασπᾶσουν αὐτὴν τὴν Οκτωηχία, εἰσάγοντας κάποιου εἶδους Πολυηχία, ἀλλὰ με ἱερό σεβασμὸ, προσήλωσι τὴν παράδοσι καὶ βαρὴ ἀίσθησι τῆς ευθύνης καὶ τῆς ἀποστολῆς τοὺς ἀπέναντι στὴν Ἱστορία, τὸ Γένος καὶ κυρίως στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, μας παρέδωσαν αὐτὸ τὸ ΟΚΤΩΗΧΟ σύστημα, τὸ ὁποῖο κι εμεῖς με τὴ σειρά μας θὰ πρέπει ἀνόθευτο καὶ ἀδιάβλητο νὰ παραδώσουμε στους ἐπερχόμενους καὶ ἐπόμενους ἀπὸ ἐμᾶς ἐραστὲς καὶ ἐργάτες αὐτῆς τῆς Θείας Τέχνης.

Αὐτὴ ἡ Τέχνη, ἡ λεγόμενη Ψαλτικὴ, ἡ ὁποία υπηρετεῖ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἀμεση ἐπικοινωνία καὶ ἐπαφή με τὸν Τριαδικὸ Θεὸ «ἐν ἐσπέρα καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρία καὶ ἐν παντὶ καιρῷ», «ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται» ἡ αὐτὴ ἀνά τοὺς αἰῶνες.

Με τὴν ευχὴ καὶ τὴν πεποίθησι ὅτι τὸ 3^ο Διεθνὲς μας Συνέδριον θὰ φωτῆσει, θὰ ἀναδείξει καὶ θὰ ἀποσαφηνίσει πολλὰς πτυχὰς τῆς Μουσικολογικῆς μας ἐρευνας, εὐχομαι πρὸς ὅλους, καλὴ δύναμη καὶ συνέχεια στις ἐργασίες τοῦ συνεδρίου.

Τετάρτη 18-10-2006
Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν

π. Γεώργιος Ἀνδρ. Σταθόπουλος
Ἀρχιδιάκονος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας